

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Zprávy a oznámení

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 59 (2014), No. 1, 75--86

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/143741>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2014

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Zprávy oznámení &

PROFESOR ALOIS KUFNER OSMDESÁTNIKEM

V únoru oslavil své osmdesáté narozeniny prof. RNDr. Alois Kufner, DrSc. Narodil se 1. 2. 1934 v Plzni. Dětství strávil ve Stříbře. Po maturitě na tamním gymnáziu v roce 1953 byl přijat na Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde v roce 1959 ukončil studium v oboru aplikovaná matematika. Ještě toho roku nastoupil do Matematického ústavu Československé akademie věd v Praze a působí zde bez přestávky do současnosti. V letech 1974–1979 byl zástupcem ředitele Matematického ústavu a od roku 1979 do roku 1990 jeho ředitelem.

Svůj osobní vztah k západním Čechám projevil mj. tím, že v období 1977 až 1990 současně vedl katedru matematiky na Vysoké škole strojní a elektrotechnické v Plzni (VŠSE) a významně se zasloužil o odborný růst jejích pracovníků. Na katedře pak ještě působil až do roku 2011. Město Stříbro mu v roce 2000 udělilo čestné občanství.

V Matematickém ústavu začal pracovat pod neformálním vedením Jindřicha Nečase a v roce 1965 obhájil disertační práci na téma *Sobolevovy prostory s vahou a Dirichletův problém*. V roce 1968 se habilitoval na Matematicko-fyzikální fakultě UK a v roce 1981 získal vědeckou hodnost doktora věd. V roce 1985 mu byla udělena Národní cena ČSR za vynikající výsledky v teorii prostorů funkcí a v témže roce byl jmenován profesorem na VŠSE. V roce 1988 byl zvolen členem korespondentem ČSAV.

Jméno kolegy Kufnera je neodmysli-

telně spjato s Jednotou československých (později českých) matematiků a fyziků. Jejím členem se stal v roce 1961 a od počátku v ní aktivně působil. V roce 1972 se podílel na založení Matematické vědecké sekce (nyní Česká matematická společnost). Zastával řadu funkcí v Matematické vědecké sekci i v ústředním výboru Jednoty. Reprezentoval také Jednotu při zakládání Evropské matematické společnosti a byl členem jejího prvního výkonného výboru v letech 1991–1992. Jeho aktivní činnost ve prospěch matematické komunity ocenila v roce 1981 Jednota udělením titulu zasloužilý člen.

Hlavní složkou bohaté činnosti Aloise Kufnera je samozřejmě jeho vědecká práce. Její směr, jak tomu často bývá, určilo téma jeho disertační práce: teorie prostorů funkcí, především váhových Sobolevových prostorů, nerovnosti pro funkce a operátory, aplikace v teorii diferenciálních rovnic. Tento článek však neposkytuje prostor pro podrobný výčet odborné práce Aloise Kufnera. Z řady knižních publikací připomeňme alespoň proslulou monografii *Function spaces* z roku 1997 [2], na jejímž vzniku má lví podíl. Stala se nepostradatelnou příručkou pro generace matematiků na celém světě a v loňském roce se do-

čkala nového revidovaného vydání [4]. Pro další informace o odborné činnosti Aloise Kufnera odkazujeme na článek [1]. O intenzitě, s jakou se své lásce stále věnuje, svědčí šest monografií a pět desítek článků v odborných časopisech a sbornících publikovaných v posledních dvou desetiletích. Celkový přehled o Kufnerově publikační aktivitě lze získat např. v databázi zbMATH [5].

Velký význam mělo i pedagogické působení Aloise Kufnera. V souvislosti s Matematickou olympiádou se věnoval mladým talentům, pro které např. napsal tři svazky v proslulé edici *Škola mladých matematiků*. Pro vysokoškolské studenty vedl přednášky na Matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze a na Vysoké škole strojní a elektrotechnické, resp. Západočeské univerzitě v Plzni. Na katedře matematiky Vysoké školy strojní a elektrotechnické založil pravidelný pracovní seminář, který přispěl k tomu, že řada pracovníků katedry úspěšně dokončila vědeckou výchovu a získala vědeckou hodnost CSc. Pod jeho vedením se začala katedra matematiky proměňovat ze servisního útvaru v uznávané odborné pracoviště. Z úspěchu výjezdního zasedání semináře v roce 1976 v Popelné na Šumavě, na kterém přednášeli A. Kufner a S. Fučík, se zrodila série pravidelných seminářů z parciálních diferenciálních rovnic, určených zejména pro pracovníky z vysokých škol a ústavů z celé republiky. Na seminářích, které se od té doby konají každým rokem na různých místech, přednášeli mnozí významní matematici včetně nositele Fieldsovy medaile P.-L. Lionse.

Alois Kufner vychoval celou řadu vědeckých pracovníků a vybudoval mezinárodně uznávanou školu teorie prostorů funkcí. Spolu se Svatoplukem Fučíkem a Oldřichem Johnem byl iniciátorem série mezinárodních jarních škol *Nonlinear Analysis, Function Spaces and Applica-*

tions [3], které se konají ve čtyřletých intervalech od roku 1978 a na kterých pravidelně přednášejí přední světové osobnosti. Dokladem toho, že ani odchod do důchodu pro Aloise Kufnera neznamena konec aktivní práce, je skutečnost, že se před deseti lety v Plzni ujal dvou doktorandů z Uzbekistánu a dovedl je k úspěšné obhajobě disertace.

Když před dvaceti lety Alois Kufner slavil šedesátiny, zdálo se nám to vzhledem k jeho vitalitě a pracovnímu elánu zcela nepravděpodobné. Letošní jubileum je ze stejného důvodu snad ještě méně uvěřitelné.

Jménem plzeňských a pražských kolegů přejeme Aloisu Kufnerovi k jeho životnímu jubileu hodně zdraví, životního optimismu a pracovního elánu.

L i t e r a t u r a

- [1] DRÁBEK, P., OPIC, B., RÁKOSNÍK, J.: *Poznámky k jistému nepravděpodobnému jubileu*. Math. Bohem. 119 (1) (1994), 100–108.
- [2] KUFNER, A., JOHN, O., FUČÍK, S.: *Function spaces*. Monographs and Textbooks on Mechanics of Solids and Fluids; Mechanics: Analysis. Noordhoff International Publishing, Leyden; Academia, Prague, 1977, xv+454 pp. ISBN 90-286-0015-9.
- [3] NAFSA. *Nonlinear Analysis, Function Spaces and Applications*. Série jarních škol. Dostupné z: <http://dml.cz/handle/10338.dmlcz/702400>
- [4] PICK, L., KUFNER, A., JOHN, O., FUČÍK, S.: *Function spaces, vol. 1*. 2nd revised and extended ed. De Gruyter Series in Nonlinear Analysis and Applications 14. De Gruyter, Berlin, xv+479 pp. ISBN 978-3-11-025041-1/hbk, 978-3-11-025042-8/ebook.
- [5] zbMATH. Výpis z databáze. Dostupné z: <http://zbmath.org/authors/?q=ai:kufner.alois>

Pavel Drábek, Jiří Rákosník

PROF. RNDr. IVANKA HOROVÁ, CSc.,
JUBILOVALA

Dne 17. září oslavila své okrouhlé životní jubileum. Rodačka z Litomyšle věnovala svůj život Brnu a Masarykově univerzitě. Zabývá se jak vědeckou, tak i pedagogickou a vědecko-organizační prací. V letech 1997–2007 byla vedoucí Katedry aplikované matematiky Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a od roku 2007 vede oddělení aplikované matematiky Ústavu matematiky a statistiky. Její vklad do numerické analýzy a jádrových odhadů při jejich užití v medicínském a klimatologickém výzkumu je v České republice výjimečný a zasluhuje úctu a uznání. Je autorkou a spoluautorkou více než 70 publikací, skript a vědecké monografie o jádrových odhadech.

Iniciovala vznik biomatematického studia na Masarykově univerzitě, které má už dnes řadu úspěšných absolventů a nadále se rozvíjí. Je členkou oborové rady programu Matematika, členkou oborové komise pro doktorské obory Obecné otázky matematiky, Pravděpodobnost, statistika a matematické modelování.

Je členkou The International Environmental Society (TIES), International Society for Clinical Biostatistics (ISCB), Jednoty českých matematiků a fyziků (JČMF) a České statistické společnosti (ČStS).

Jako zakladatelka brněnské školy aplikované matematiky věnuje neustálou péči jejímu zkvalitňování a rozvíjení. S velkým pracovním nasazením školí doktorandy, v posledních osmi letech šest studentů úspěšně obhájilo vědeckou hodnost Ph.D. Pod jejím vedením také mnoho desítek studentů vytvořilo své bakalářské a diplomové práce.

Podílela se a neustále se podílí jako vedoucí resp. řešitelka v celé řadě grantových projektů. Systematicky organizuje vnitrostátní a mezinárodní vědecké konfe-

rence, které jsou pod jejím vedením skvěle připraveny, mají vysokou odbornou úroveň a vyznačují se pohodovou atmosférou. Dokáže svoje spolupracovníky nadchnout pro společné dílo, a proto se dostávají výborné výsledky.

Těch několik vět o záslužné práci naší jubilantky nemůže samozřejmě postihnout v celé šíři všechny její pracovní aktivity a dosažené výsledky. Je to jen projev díky, úcty a uznání nás všech, kteří máme štěstí s ní spolupracovat.

Lubomír Kubáček, Olomouc

OBŘÍ SKVRNA NA SLUNCI VYPROVODILA SLUNEČNÍHO FYZIKA JOSIPA KLEČKA NA JEHO POSLEDNÍ CESTĚ

V neděli 5. ledna 2014 v časných ranních hodinách zemřel po dlouhé a těžké nemoci v nedožitých 91 letech dlouholetý vědecký pracovník Astronomického ústavu AV ČR, čestný člen České astronomic-

ké společnosti a dvojnásobný držitel ceny Littera Astronomica doc. RNDr. Josip Kleczek, DrSc. Do poslední chvíle byl aktivní, psal i další knihu. Ta už zůstane nedopsaná... Pohřeb se konal 9. ledna v Nové obřadní síni v Praze na Olšanech. Smuteční řeč proslovl čestný předseda České astronomické společnosti RNDr. Jiří Grygar, CSc.

Josip Kleczek byl významným českým slunečním fyzikem a jednou z nejvýznamnějších osobností československé a později české astronomie. Za svůj život napsal řadu vědeckých prací týkajících se sluneční fyziky, je autorem mimořádného čtyřsvazkového díla *Space Sciences Dictionary*, několika monografií, učebnic a knih pro nejširší veřejnost, z nichž nejznámější jsou *Naše souhvězdí*, *Vesmír a člověk* a *Velká encyklopedie vesmíru*. V devadesáti letech napsal 400 stránkové dílo *Toulky vesmírem*.

Josip Kleczek se stal vůbec prvním nositelem ceny Littera Astronomica v roce 2002. Za rozsáhlou a neutuchající popularizační činnost a zejména za poslední knihu *Život se Sluncem a ve vesmíru* mu ji Česká astronomická společnost udělila opět v roce 2011, tedy v jeho 88 letech. Stal se tak jediným laureátem, který tuto cenu obdržel dvakrát.

Veřejnost ho měla možnost poslouchat na nesčetném množství jeho strhujících přednášek věnovaných Slunci, ale také vesmíru jako celku. Byl znám svým nezapomenutelným charismatem, nadšením pro využití sluneční energie a také svým lidstvem.

Více o Josipu Kleczkovi je na:

- http://www.asu.cas.cz/news_detail.php?id=447new
- <http://www.astro.cz/clanek/4382>

Odvysílané pořady *Hlubinami vesmíru* s Josipem Kleczkem na TV Noe jsou na adrese:

- <http://tvnoe.tbsystem.cz/index.php?cs/videoarchiv/hlubinami-vesmiru-2008-08-01>
Hlubinami vesmíru (2008)
- http://tvnoe.tbsystem.cz/index.php?cs/videoarchiv/hve_a0033
O životě ve vesmíru 1. díl (2010)
- http://tvnoe.tbsystem.cz/index.php?cs/videoarchiv/hve_a0034_kleczek2
O životě ve vesmíru 2. díl (2010)

Na poslední cestu vyprovodila Josipa Kleczka obrovská sluneční skvrna, která se kolem 5. ledna vytvořila poblíž západního okraje slunečního disku a postupně se přesunula k jeho středu. Ve skutečnosti jde o útvar označený jako AR1944 složený z více než dvou set jednotlivých menších skvrn. Velikost té největší skvrny je pětinasobek průřezu Země. Současný počet slunečních skvrn lze hodnotit jako vysoký, ale odpovídá to období kolem maxima 11letého cyklu sluneční aktivity, ve kterém se nyní Slunce nachází.

Devadesáté narozeniny doc. Josipa Kleczka jsme si připomněli v PMFA 58 (2013), 162–163.

Pavel Suchan

DNE 18. ŘÍJNA 2013 ZEMŘEL PO DLOUHÉ NEMOCI VE VĚKU 79 LET DOBRÝ ČLOVĚK RNDr. ANTONÍN HAVRÁNEK, CSc., DOCENT MATEMATICKO-FYZIKÁLNÍ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Útěchou nám může být, že se mu podařilo čas, který je každému z nás neúprosně vyměřen, smysluplně využít do posledních chvil života. Využít harmonicky jako starostlivá hlava milující rodiny, jako uznávaný a mladé generaci potřebný vědec, i jako laskavý a náročný vysokoškolský učitel.

Kolega Havránek absolvoval obor Fyzika na MFF UK v roce 1957 diplomovou prací z oblasti fyziky polymerů. Zůstal tomuto oboru věrný přes skepsi projevovanou částí fyzikální obce k výsledkům, které přinese fyzikální přístup k takto složitým materiálům. Se znalostí mechaniky kontinua se pustil do studia viskoelastických vlastností polymerů a významně se podílel na vybudování experimentální základny pro toto studium a na výchově mladých spolupracovníků. V této činnosti měl od počátku až doposud velkou lidskou a odbornou oporu ve své manželce Evě. Od roku 1960 vedl skupinu fyziky polymerů na katedře obecné fyziky. Po reorganizaci pak vedl na vzniklé katedře fyziky polymerů laboratoř mechanických a termodynamických vlastností polymerů. Průběžně publikoval řadu prací zejména z oblasti relaxačních vlastností studovaných materiálů ve vztahu k jejich struktuře. Zasloužil se o vznik studijního směru Fyzika polymerů včetně přípravy základních učebních textů. Zapojil pracoviště do spolupráce s ÚMCH AV ČR a do zahraniční spolupráce s katedrami v Drážďanech a Lipsku. V roce 1990 byl v přímé volbě zvolen vedoucím katedry fyziky polymerů, tuto funkci vykonával do roku 1994. Jeho přesvědčení, že fyzikální přístup k polymerům přinese úspěch, potvr-

dil čas. Dnes jde o jeden z nejvíce se rozvíjejících oborů, jehož výsledky významně přispívají mezioborovému bádání a přináší Nobelovy ceny. Ani po odchodu do důchodu nepřestal pracovat. Svůj vědecký zájem přesunul na biomechaniku. Pomáhal zejména jako konzultant při vědeckém výzkumu v rámci doktorského studia. Přednášel a vedl semináře, např. na katedře anatomie a biomechaniky FTVS UK. Velmi si vážil této spolupráce, stejně jako spolupráce s katedrou fyzikální elektroniky FJFI ČVUT a Ústavem fyziky a materiálového inženýrství Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Bylo dojemné pozorovat, jak už vážně nemocný se vždy těšil na řadu mladých spolupracovníků, kteří k němu přicházeli na konzultace. Jak je učil fyzikálně přistupovat k problémům, jak jim pomáhal navrhovat řešení a vedl je k jejich dokončení. Budeme vzpomínat na jeho diskusní příspěvky na semináři katedry makromolekulární fyziky MFF UK, kde projevoval nelíčený odborný i lidský zájem o práce kolegů, fyzikální erudici, ale někdy i svou tvrdohlavost, když byl přesvědčen o správnosti svého vědeckého názoru. Stejně tak jeho přívětivá tvář ztvrdla, požadoval-li někdo na něm něco, co bylo proti jeho vnitřnímu přesvědčení nebo co by způso-

bilo křivdu někomu jinému. Tyto zásadové postoje vedou sice zpravidla k osobním újmám, ale jsou vyvažovány čistým svědomím a to mělo pro něho větší cenu.

V 60. letech významně přispěl k modernizaci výuky ve fyzikálním praktiku a při výuce mechaniky v základním kurzu. Tuto novou koncepci promítl do celé řady učebních textů – skript, přednášek a jako spoluautor pak i do tří základních učebnic. Z těchto učebnic čerpały a dosud čerpají dnes již generace posluchačů fyziky. Vždy cítil povinnost pedagoga, dnes bohužel velmi zanedbávanou, vybavit posluchače studijní literaturou. Pustil se s mladými spolupracovníky i do tvorby programů pro počítačová řešení a znázornění výsledků zajímavých úloh z mechaniky, pracoval na přípravě výkladových slovníků s multimediálním výstupem a mnoha dalších tématech.

Věděl, jaký význam pro lidský život má vzdělání. Zamýšlel se nad tím, jak dosáhnout vyšší úrovně vzdělatelnosti dětí v matematice a ve fyzice. Svě postřehy si ověřoval nejprve na svých dětech a vnučích a potom také při výuce fyziky na prestižním pražském gymnáziu Ch. Dopplera. Rozvíjel fyzikální talenty konzultační činností v rámci Turnaje mladých fyziků. Byl aktivním funkcionářem pražské pobočky JČMF. Odchodem docenta Havránka ztrácí fyzikální komunita cennou osobnost.

Osobně jsem se s ním a jeho ženou seznámila v turistickém oddílu Karlovy univerzity, kde vznikla celá řada celoživotních přátelství. Měl rád přírodu a pobyt v ní, rád vzpomínal na kamarády ze skautského oddílu. Rád jezdil s rodinou na Albeř a ve statečném boji s těžkou chorobou si ještě splnil to, že se tam letos v létě vypravil pod stan na rodinnou rekreaci. Chtěl svůj poslední čas využít také k zachování paměti o svých rodinných kořenech, kterých si velmi vážil, a předání této paměti potomkům. Horečně dopisoval svůj příspě-

vek do rodinné kroniky a myslím, že to stihl. Miloval svoji ženu, byl starostlivým a dobrým otcem svých tří dětí a hrdým a milujícím dědečkem svých čtyř vnučat. Byl přátelský a lidé ho měli rádi.

Milý Tondo, děkujeme, že jsi byl. Čest Tvoji památce.

Danka Slavínská

UDĚLENÍ CENY PROFESORA IVA BABUŠKY ZA ROK 2013

V úterý 17. prosince 2013 udělily Česká společnost pro mechaniku a Jednota českých matematiků a fyziků již podvacáté Cenu profesora I. Babušky za nejlepší práci v oboru počítačových věd pro studenty a mladé vědecké pracovníky. Cenu založil v roce 1994 významný český matematik Ivo Babuška. Od podzimu 1968 působí profesor Babuška ve Spojených státech amerických, nyní v Institute for Computational Engineering and Sciences, University of Texas, Austin.

Cenu profesora I. Babušky za rok 2013 získala RNDr. Ivana Šebestová, Ph.D., z Matematicko-fyzikální fakulty UK v Praze za doktorskou disertační práci *A posteriori error estimates for numerical solution of convection-diffusion problems*. Práce obsahuje významné teoretické i algoritmické výsledky z oblasti numerického řešení úlohy konvekce-difuze. Použité numerické metody jsou zpětná Eulerova metoda pro diskretizaci v čase a penalizovaná nespojitá Galerkinova metoda v prostoru.

Současně byla udělena další čestná uznání. Druhé místo přisoudila komise Mgr. Ing. Jaroslavu Vondřejcovi, Ph.D., z Fakulty stavební ČVUT v Praze za disertaci *FFT-based method for homogenization of periodic media: Theory and applications*. Třetí místo obsadil Ing. Pavel Strachota, Ph.D., z Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze se

svou doktorskou disertací *Analysis and application of numerical methods for solving nonlinear reaction-diffusion equations*.

Čestná uznání byla udělena též za diplomové práce. Rozhodnutím hodnotitelské komise získal první místo Ing. Martin Isoz z Fakulty chemicko-inženýrské VŠCHT v Praze. Druhá byla Mgr. Monika Balázsová z Matematicko-fyzikální fakulty UK. Třetí místo obsadil Bc. Karel Mikeš z Fakulty stavební ČVUT se svou bakalářskou prací.

Cena i uznání jsou udílány každoročně a jsou spojeny s finanční odměnou.

Karel Segeth

SEMINÁŘ MATEMATIKA NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH, HERBERTOV 2013

Ve dnech 9.–11. září 2013 proběhl desátý seminář Matematika na vysokých školách. Seminář organizuje pravidelně od r. 1995 v dvouletých intervalech Matematické oddělení pobočky JČMF v Praze pro učitele, doktorandy a další zájemce. Spolupředatelem byla Přírodovědecká fakulta University Karlovy v Praze. Semináře se konají ve výukovém středisku Fakulty strojní ČVUT Horní mlýn Herbertov u Vyššího Brodu v jižních Čechách.

Jubilejního desátého semináře se zúčastnilo 35 účastníků ze 14 pracovišť osmi vysokých škol a Akademie věd ČR.

Záměrem těchto seminářů je dát možnost promluvit na vybrané hlavní téma odborníkům jak z řad matematiků, tak i fyziků. Ze semináře byl vydán sborník, který účastníci obdrželi před zahájením akce spolu s diplomem o absolvování tohoto jubilejního semináře. Hlavním tématem semináře v r. 2013 byly diferenciální rovnice a prostory funkcí. Na dané téma přednesl celkem tři dvouhodinové přednášky prof. RNDr. Alois Kufner, DrSc.,

z Matematického ústavu Akademie věd ČR. Výběrem látky i poutavým a vtipným výkladem potvrdil své kvality vynikajícího znalce oboru.

Druhým pozvaným přednášejícím byl doc. RNDr. Jiří Langer, CSc., z Ústavu teoretické fyziky Matematicko-fyzikální fakulty University Karlovy v Praze. Přednesl dvě dvouhodinové přednášky s názvem Struktura fyzikálních zákonů.

Třetí pozvaný přednášející, prof. Ing. Jiří Tolar, DrSc., z Katedry fyziky Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze, se pro nemoc nemohl dostavit. Jeho přednáška Variální principy ve fyzice je otištěna ve sborníku.

Dále byla přednesena řada dalších zajímavých přednášek a sdělení prezentovaných účastníky semináře. Zahrnují široký okruh témat, tak jak se s nimi setkáváme při výuce matematiky a při výzkumné práci na vysokých školách různého zaměření. Také tyto příspěvky jsou publikovány ve sborníku.

Jiří Mls

CENY PRAEMIUM BOHEMIAE MLADÝM MATEMATIKŮM, FYZIKŮM A ASTRONOMŮM

Podpora mladým českým přírodovědcům

Již dvanáct let oceňuje *Nadace Bohuslava Jana Horáčka Českému ráji* nadačními cenami PRAEMIUM BOHEMIAE mladé úspěšné studenty, kteří získali medaile na mezinárodních (de facto světových) středoškolských přírodovědných olympiádách ve fyzice, chemii, biologii, matematice, informatice (programování) a v astronomii s astrofyzikou. Tak tomu bylo i ve středu 4. prosince 2013 na státním zámku Sychrov, kde bylo šestnácti studentům a dvěma studentkám uděleno 19 nadačních cen s medailemi. V roce 2013 čeští

Obr. 1. Zlatá medaile PRAEMIUM BOHEMIAE

studenti vybojovali celkem 19 olympijských medailí – z toho 1 zlatou, 7 stříbrných a 11 bronzových. Jeden student (Štěpán Šimsa) získal na různých olympiádách medaile dvě (zlatou v matematice a bronzovou v informatice) a obdržel dvojitou cenu PRAEMIUM BOHEMIAE a zlatou nadační medaili. Hodnota nadační ceny za zlatou medaili v roce 2013 byla 35 tisíc Kč, za stříbrnou 20 tisíc Kč a za bronzovou 15 tisíc Kč. Nadace tedy na odměnách studentům vyplatila 340 tisíc Kč. K finanční odměně náleží nadační medaile PRAEMIUM BOHEMIAE z odpovídajícího kovu jako u medaile olympijské. Na jejím rubu je vyryto jméno studenta. Nadace v roce 2013 studentům udělila 1 zlatou, 7 stříbrných a 10 bronzových nadačních medailí s diplomem. Za třináct ročníků od roku 2001 bylo talentovaným studentům uděleno celkem 277 cen PRAEMIUM BOHEMIAE a finanční odměna v celkové výši 4 miliony 740 tisíc Kč. Toto je zcela ojedinělá aktivita rodinné nadace Horáčeků na podporu pro společnost nejvíce žádoucích přírodních věd u mladé české generace. Významné také je, že tato aktivita bude pokračovat i do budoucna.

Uvedených 277 nadačních cen PRAEMIUM BOHEMIAE získalo „jen“ 180 mladých přírodovědců. Je to dáno tím, že se vyskytují natolik talentovaní čeští studenti a studentky, kteří na mezinárodních olympiádách dokáží získat medaile v různých letech anebo i na dvou olympiádách z různých oborů v témže roce – pak je udělena dvojitá cena. V období let 2001 až 2013 bylo dvojitých cen uděleno dvanáct, 49 studentů získalo nadační cenu dvakrát v různých letech, sedm studentů třikrát, šest studentů čtyřikrát a jeden dokonce pětkrát. Zcela výjimečného ocenění v uplynulém dvanáctiletí – pěti nadačních cen PRAEMIUM BOHEMIAE – dosáhl chemik Ondřej Hák (2009 – dvojitá cena, 2010, 2011 a 2012). Čtyř nadační ceny získali chemici Eva Pluhařová (2002, 2003, 2004 a 2005) a František Petrouš (2010 – dvojitá cena, 2011, 2012), matematik a informatik Pavel Čížek (2001, 2002, 2003 – dvojitá cena), fyzici a současně astronomové/astrofyzici Stanislav Fořt a Jakub Vošmera (oba dvojitá cena v letech 2011 a 2012) a matematik a informatik Stanislav Šimsa (2011, 2012 a 2013 – dvojitá cena).

Světové přírodovědné olympiády v roce 2013

Přírodovědné olympiády se konají každoročně, zpravidla v červenci nebo srpnu (v délce trvání asi 7 až 9 dnů) na různých místech světa. Zejména asijské státy vítají tuto příležitost ke své mezinárodní prezentaci a ochotně se ujímají pořádání některé z těchto prestižních, avšak organizačně a finančně velmi náročných soutěží na svém území. V roce 2013 však místy pořádání dominovala Evropa (Dánsko, Rusko, Švýcarsko a Řecko), Střední Amerika (Kolumbie) a Austrálie. Medailový úspěch českých reprezentantů na těchto soutěžích je vždy 4. prosince příslušného roku zúročen cenami PRAEMIUM BOHEMIAE v kategorii pro studenty.

Obr. 2. Skupina mladých fyziků, matematiků a informatiků oceněných PRAEMIUM BOHEMIAE 2013, foto B. Vybíral

- **44. mezinárodní fyzikální olympiáda** se konala v Dánsku (v Kodani) u příležitosti 100. výročí vypracování polokvantového modelu atomu vodíku Nielsem Bohrem. Zúčastnilo se jí 381 soutěžících z 83 států a teritorií pěti kontinentů. Pět českých reprezentantů přivezlo 1 stříbrnou a 2 bronzové medaile a 1 čestné uznání.
- **45. mezinárodní chemická olympiáda** se konala v Rusku (v Moskvě na Lomonosovově univerzitě) za účasti 291 soutěžících ze 77 států a teritorií světa. Úspěch čtyřčlenné české reprezentace byl vyjádřen třemi stříbrnými a jednou bronzovou medailí.
- **24. mezinárodní biologickou olympiádu** uspořádalo Švýcarsko (v Bernu) pro 240 mladých talentovaných biologů z 62 států a teritorií světa. Dvě české mladé bioložky a dva biologové přivezli čtyři medaile: 2 stříbrné a 2 bronzové.
- Největší a nejstarší olympiádu – **54. mezinárodní matematickou olympiádu** – uspořádala Kolumbie (v městech Barranquilla a Santa Marta) pro 527 soutěžících z 97 států a teritorií pěti kontinentů. Šestičlenná česká reprezentace dosáhla mimořádného úspěchu ziskem 1 zlaté a 3 bronzových medailí a 2 čestných uznání.
- **25. mezinárodní olympiáda v informatice** se konala v Austrálii (v městě Brisbane) za účasti 77 reprezentací s 299 soutěžícími. Čtyři čeští reprezentanti přivezli 2 bronzové medaile.
- Nejmladší z olympiád – **7. mezinárodní olympiádu v astronomii a astrofyzice** – uspořádalo v městě Volos Řecko za účasti 182 talentovaných astronomů z 35 nejvyspělejších států světa. Pětičlenná česká reprezentace přivezla 1 stříbrnou a 1 bronzovou medaili a 2 čestná uznání. Tato olympiáda byla

Obr. 3. Lubomír Grund, vítěz ústředního kola 54. ročníku FO (2012/13), nositel stříbrné medaile ze 44. MFO v Dánsku

do mezinárodních olympiád, řádně oceňovaných nadačními cenami, zařazena od roku 2012.

Český úspěch ve fyzice, matematice, programování a v astronomii s astrofyzikou

Čtenáře časopisu *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie* bude především detailně zajímat český úspěch z oborů, na něž je tento časopis orientován – z matematiky (včetně programování), fyziky a astronomie. Níže uvedení studenti byli 4. prosince 2013 dekorováni cenami PRAEMIUM BOHEMIAE.

• Fyzika – 44. MFO v Dánsku:

Lubomír Grund – stříbrná medaile, absolvent Gymnázia Ch. Dopplera v Praze, student MFF UK v Praze,
Miroslav Hanzelka – bronzová medaile, absolvent Gymnázia v České Lípě, student FJFI ČVUT v Praze,
Jiří Guth Jarkovský – bronzová medaile, student Gymnázia v Českých Budějovicích, Jírovcova.

Obr. 4. Štěpán Šimsa, vítěz ústředního kola 62. ročníku MO a MO-programování (2012/13), nositel zlaté medaile z 54. MMO v Kolumbii a bronzové medaile z 25. IOI v Austrálii

• Matematika – 54. MMO v Kolumbii:

Štěpán Šimsa – zlatá medaile, absolvent Gymnázia J. Jungmanna v Litoměřicích, student MFF UK v Praze,
Michal Buráň – bronzová medaile, absolvent Gymnázia J. A. Komenského v Uherském Brodě, student University of Cambridge, GB,
Mark Karpilovskij – bronzová medaile, absolvent Gymnázia v Brně, tř. Kpt. Jaroše, student MFF UK v Praze,
Radovan Švarc – bronzová medaile, student Gymnázia v České Třebové.

• Programování – 25. IOI v Austrálii:

Štěpán Šimsa (viz Matematika) – bronzová medaile,
Martin Raszyk – bronzová medaile, student Gymnázia v Karviné – Novém Městě, Mírová.

• **Astronomie a astrofyzika – 7. IOAA v Řecku:**

Lukáš Timko – stříbrná medaile, absolvent Gymnázia Pierra de Coubertina v Táboře, student MFF UK v Praze,
Ondřej Theiner – bronzová medaile, student Gymnázia v Českých Budějovicích, Jírovcova.

Slavnost udílení cen PRAEMIUM BOHEMIAE za rok 2013

Udílení cen dne 4. prosince 2013 se tradičně konalo v zámeckém divadle na Sychrově. K důstojnému a slavnostnímu průběhu nepřispívalo jen krásné zámecké prostředí, nýbrž i účast vzácných hostů. Kromě oceněných studentů a studentek (v doprovodu rodičů či svých blízkých) účast také přijali představitelé *Učené společnosti ČR* v čele s předsedou prof. ThDr. Petrem Pokorným, DrSc., představitelé *Akademie věd ČR* v čele s místopředsedou prof. Ing. Vladimírem Marečkem, DrSc., předseda *Jednoty českých matematiků a fyziků* RNDr. Josef Kubát a předseda *Astronomické společnosti ČR* Ing. Jan Vondrák, DrSc. Tito všichni představitelé vystoupili s pozdravnými projevy. Dále byli účastní představitelé jednotlivých přírodovědných olympiád ČR, předseda správní rady Nadace Mgr. František Horáček a členové správní a dozorčí rady Nadace, ředitelé některých škol a zástupci státní správy a sdělovacích prostředků.

Ve svém vystoupení prof. Ing. Bohumil Vybíral, CSc., seznámil přítomné s úspěchy jednotlivých českých reprezentací na světových přírodovědných olympiádách. Vyzvedl veliký talent studentů-medailistů a zdůraznil, že pro jejich budoucí očekávané vědecké úspěchy nestačí jen talent, avšak že bude nutná i velká dávka pracovitosti a trpělivosti. Bude také nutné připravit se na to, že se dostaví i dílčí neúspěchy a někdy také neuznání vědecké komunity. Poté předseda správní rady Mgr. František Horáček, Jan Horáček (člen správní

rady a syn mecenáše) a prof. B. Vybíral (organizátor akce) předali studentům a studentkám ocenění.

Za vyznamenané studenty promluvil Štěpán Šimsa, který získal nejvyšší ocenění. Slavnost moderovala Mgr. Jaroslava Nývltová, která rovněž spolu se svými žáky ze *Základní umělecké školy Karla Halíře* ve Vrchlabí zajistila velmi pěkné hudební vystoupení, prezentované v průběhu celé slavnosti. Reportáž o udílení cen PRAEMIUM BOHEMIAE 2013 zařadila 5. 12. 2013 do večerních Událostí Česká televize ČT 1 a ČT 24 (viz Archiv ČT [2]). Byl rovněž profesionálně pořízen videozáznam podstatných částí slavnosti včetně rozhovorů s některými účastníky – je umístěn na internetu, na stránkách YouTube.

Bohuslav Jan Horáček

Zakladatelem Nadace, zřizovatelem a donátorem nadační ceny PRAEMIUM BOHEMIAE je podnikatel, filantrop a mecenáš Ing. Bohuslav Jan Horáček (1924–2002). Pochází z Českého ráje – narodil se 4. 12. 1924 v Radvánovicích u Turnova. Měl velmi těžké dětství, protože byl osmým dítětem v chudé venkovské rodině a v pěti letech mu zemřel otec. Za Protektorátu i po puči v Únoru 1948 byl pronásledován a vězněn. Podařilo se mu absolvovat Vysokou školu obchodní, avšak pro nespokojenost s poměry v ČSR se roku 1949 rozhodl emigrovat do Německa. Zde nejprve podnikal v bižuterii a zlatnictví. Později se orientoval na turismus na Kanárských ostrovech, kde postupně vybudoval řetězec šesti hotelů. Hotely v devadesátých letech prodal a z výtěžku se rozhodl nezištně podporovat nejprve rozvoj Českého ráje (od devadesátých let sem poskytl dotace ve stovkách milionů Kč – viz [4]) a od roku 2000 také rozvoj vědy a umění v České republice formou nadačních cen PRAEMIUM BOHEMIAE. Plný rozvoj této velmi ušlechtilé aktivity překa-

Obr. 5. Z aktu udílení cen PRAEMIUM BOHEMIAE 2013, zleva: F. Horáček, J. Horáček, student-fyzik L. Grund, B. Vybíral a L. Šubert (jedenatel Nadace), foto J. Kříž

zila jeho náhlá smrt 18. 10. 2002. Bohužel se už ani neuskutečnil jím již připravený transfer jedné miliardy Kč pro plnou realizaci mecenášských aktivit v České republice. Nadace ve složitém pozůstalostním řízení nakonec získala 20 milionů Kč. Z bankovního výtěžku tohoto základního kapitálu tak může udělovat jen studentské nadační ceny. Velkých cen PRAEMIUM BOHEMIAE významným českým vědcům bylo dosud uděleno jen pět (bylo to v letech 2002 a 2004 až 2006 v celkové hodnotě tří milionů Kč). V současné době zůstalo udělování „jen malých“ cen talentovaným studentům, nositelům medailí ze světových přírodovědných olympiád. Tyto ceny však mají silný motivační potenciál a získávají je každoročně asi dvě desítky talentovaných studentů, pocházejících z celého území České republiky.

Bohuslav Jan Horáček se osobně zúčastnil jen prvního ročníku udílení cen PRAEMIUM BOHEMIAE (tehdy jen studentům), o čemž mj. svědčí jedinečný videozáznam, umístěný v internetovém archivu Euscreen Beta – viz [3]. Souhrnné pojednání o životě B. J. Horáčka, o jeho mece-

nášských aktivitách v Českém ráji a o udílení cen PRAEMIUM BOHEMIAE v letech 2001–2012 podává článek [4]. Podrobnou zprávu o prvním ročníku udílení cen podal i náš časopis [5].

L i t e r a t u r a

- [1] VYBÍRAL, B.: *PRAEMIUM BOHEMIAE 2013*. Nadace B. Jana Horáčka Českému ráji, Turnov, 2013, 20 s.
- [2] Události na ČT 1 a ČT 24 dne 5. 12. 2013 (43. až 45. min. záznamu, dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/213411000101205/>).
- [3] Internetový archiv Euscreen Beta. Dostupné z: http://euscreen.eu/play.jsp?id=EUS_B680B46FFCCA4861AB3F0B5EAD212A82
- [4] VYBÍRAL, B.: *PRAEMIUM BOHEMIAE – neobyčejný příklad mecenášství*. Vesmír 72 (2013), 392–396.
- [5] VYBÍRAL, B.: *Ceny PRAEMIUM BOHEMIAE pro studenty*. PMFA 47 (2002), 81–83.

Bohumil Vybíral